

MOTIVACIONI FAKTORI ČINA GRAĐANSKE NEPOSLUŠNOSTI – SLUČAJ HENRIJA DEJVIDA TOROA

MOTIVATIONAL FACTORS OF CIVIL DISOBEDIENCE – THE CASE OF HENRY DAVID THOREAU

Petar Čekerevac

Libek, Belgrade, Serbia

© MESTE NGO

Category: Politička filozofija

Apstrakt

Rad analizira motivacione faktore koji su Henrija Dejvida Toro naveli da otkaže poslušnost američkoj vladi kroz odbijanje plaćanja poreza. Pod motivacionim faktorima podrazumevaju se pre svega Toroova filozofska shvatanja koja su ga pokrenula akciju kada su došla u konflikt sa politikom američke vlade. Zbog značaja uticaja spoljnih događaja za razumevanje samog čina neposlušnosti, poseban osvrt je dat na istorijski kontekst. Objasnjava se kontest Toroovog čina, odnosno politička situacija u Sjedinjenim Američkim Državama devetnaestog veka, filozofsko utemeljenje njegove odluke i ciljevi njegovog delovanja. U prvom delu članka date su uvodne napomene vezane za koncept građanske neposlušnosti, odnosno različite vrste definicija i klasifikacija građanske neposlušnosti i odnos Toroovog čina prema njima. Zatim je objašnjen kontekst Toroove odluke da odbije da plati porez. Posle upoznavanja sa kontekstom samog čina, analizirani su sam čin i njegove filozofske premise. Na kraju, dokazuje se da je Toroov čin imao utemeljenje u koherentnom filozofskom pogledu na svet samog aktera, kao i da je pre svega bio uslovljen sleđenju višeg načela, a ne potencijalom samog čina za promenu politike. Značaj rada ogleda se u tome što daje doprinos izučavanju građanske neposlušnosti i uloge otpora oporezivanju u praksi građanske neposlušnosti i u objašnjavanju uloge filozofske motivacije aktera koji praktikuje građansku neposlušnost na konkretnom, često izučavanom i uticajnom istorijskom primeru.

The address of the author:

Petar Čekerevac

petar@cekerevac.eu

Ključne reči: Henri Dejvid Toro, građanska neposlušnost, otpor oporezivanju

Abstract:

The article provides an analysis of the motivational factors which moved Henry David Thoreau to practice civil disobedience to the American government through tax resistance. Motivational factors are defined as Thoreau's ethical and philosophical beliefs, which moved him to act when they came in conflict with the policy in question. Since the historical context of the act is important for understanding of the topic and the act itself, special attention is paid to the political situation in the United States at the time. The article also explains the philosophical background and foundation of the decision to practice civil disobedience through tax resistance and the objective of the action. The first part of the article discusses the concept of civil disobedience with special emphasis on different definitions and classifications and their application to the act of Henry David Thoreau. This is followed by the explanations of the context, after which the article proceeds to explain the philosophical premises of the act. Eventually, two hypotheses – that Henry David Thoreau's act was founded in the coherent philosophy and that it was primarily moved by consciousness and not the act's potential to change the policy in question, are discussed and proven. The article is relevant for the study of civil disobedience through tax resistance and civil disobedience in general because it explains the role of the motivational factors on the example of the well known, influential and often discussed historical case.

Keywords: Henry David Thoreau, civil disobedience, tax resistance

1 UVODNA RAZMATRANJA

Henri Dejvid Toro u svetu je poznat po svom činu građanske neposlušnosti, koji je inspirisao mnoge aktiviste širom sveta, poput Mahatme Gandija, Lava Tolstoja ili Martina Lutera Kinga. Njegovo protivljenje spornim politikama vlade Sjedinjenih Američkih Država, manifestovano u odbijanju plaćanja poreza, predstavlja često obrađivan slučaj u istraživanju građanske neposlušnosti i šire u političkim naukama. I pored prilično ekstenzivne debate o samom činu, utisak je da određene oblasti ostaju manje obrađivane, što otvara prostor za različite dileme vezane za sam čin. Tako se i danas raspravlja o tome da li Toroov čin može biti klasifikovan kao akt građanske neposlušnosti i vode rasprave o njegovim motivima. U ovom članku Toroov čin se evaluira u odnosu na dominantne definicije građanske neposlušnosti u cilju klasifikacije čina i obrađuju osnovni motivacioni faktoru koji su ga naveli na neposlušnost. Cilj je odgovoriti na pitanja: da li je Toroov čin uopšte čin građanske neposlušnosti, i ako jeste, da li je zasnovan na koherentnoj filozofiji i određen svojim potencijalom za promenu sporne politike.

U prvom delu se navode karakteristike različitih definicija građanske neposlušnosti i daje se odgovor na pitanja o klasifikaciji Toroovog čina. Zatim se analizira kontekst Toroove odluke da odbije da plati porez. Posle toga, raspravlja se o Toroovoj filozofiji i dokazuju dve tvrdnje: da je

Toroov čin utemeljen u koherentnoj ličnoj filozofiji, odnosno pogledu na svet, i da kao takav nije na prvom mestu motivisan potencijalnom činu da dovede do premene politike, već delovanjem na osnovu savesti.

2 DEFINICIJE GRAĐANSKE NEPOSLUŠNOSTI

Građanska neposlušnost Henrika Dejvida Toroa, ispoljena kroz odbijanje plaćanja poreza zbog neslaganja sa politikom Sjedinjenih Američkih Država, predstavlja specifičan akt u istoriji građanske neposlušnosti ukoliko građanskom neposlušnošću podrazumevamo „javni i nenasilni akt neposlušnosti u odnosu na zakon“ (Pavićević, 2009).

Razlog za ovo, pored uticaja Toroovog čina i pisanih dela na buduću praksu građanske neposlušnosti u Americi i drugim delovima sveta, je radikalnost samog čina i specifičnost shvatanja pravde u kome čin neposlušnosti ima svoju osnovu.

Iako je od Toroovog odbijanja da plati porez prošlo više od 150 godina, u akademskoj javnosti se vode određene debate o tome da li je Toroovo odbijanje plaćanja poreza zaista čin građanske neposlušnosti i, ukoliko ono stvarno to jeste, koje su njegove dominantne karakteristike. Činjenica je da u akademskoj literaturi možemo naći na različite definicije građanske neposlušnosti i, u

skladu sa tim, različita opredeljenja autora i različite klasifikacije.

Gore navedena definicija objedinjuje glavne karakteristike velikog broja definicija. Pored javnosti i nenasilnosti akta, odnosno njegove uslovjenosti određenim spornim zakonom ili odlukom vlasti kao neophodnih elemenata, autori često dodaju i druge karakteristike, ili dodatno granaju definiciju kako bi je učinili konkretnijom. Javno i nenasilno protivljenje zakonu može biti usmereno protiv zakona (ili bilo koje druge odluke vlasti) koji nije legitim u očima aktera, ali i protiv legitimnog zakona koji bi mogao da vodi nelegitimnom cilju. Protivljenje zakonu može, ali i ne mora imati za svrhu promenu zakona, već može imati za cilj šire odricanje legitimiteta vlasti (Čekerevac, 2013). U jednoj od poznatih tipologija Ronald Dvorkin u svojoj klasifikaciji navodi tri tipa građanske neposlušnosti:

1. „neposlušnost zasnovanu na ličnom integritetu, odnosno neposlušnost prema zakonima koji se percipiraju kao nemoralni;
2. neposlušnost zasnovanu na osećaju pravde, odnosno neposlušnost kojom se zahtevaju jednakopravnosti pod zakonom, to jest koja proizilazi iz osećaja uskraćenosti prava
3. neposlušnost zasnovanu na politici, praktikovanu u želji da se dođe do promene određene praktične politike za koju se smatra da je pogrešna ili opasna“
(Čekerevac, 2013)

Za Toroov čin može se reći da u celosti obuhvata više praksi i pristupa, a postoje i autori kojima spore status njegovog čina kao akta građanske neposlušnosti, sporeći njegovu javnost, nenasilnost ili usmerenje.

Razmatrajući širi kontekst Toroovog delovanja i njegove druge relevantne postupke, Vilijem A. Her ističe da se Toroov čin ne mora nužno posmatrati kao javan ili nenasilan i da se Toro nije protivio jednom zakonu, već je njegova neposlušnost šira (Herr, 1974). Her iz ovih razloga Toroov akt naziva delanjem na osnovu prigovora savesti, a ne građanskom neposlušnošću. Na ovoj liniji argumentacije su i neki drugi autori.

Potpore tezi da je Toroova neposlušnost usmerena generalnije određenoj politici

Sjedinjenih Američkih Država, a ne striktno određenom zakonu koji omogućava ropstvo nalazi se i u tvrdnjama da se Toro nije protivio samo politici koja je omogućavala robovlasištvo, već i ratu i politici prema Indijancima (Rosenblum, 1996). Neki autori se takođe osvrću na Toroovu spremnost da podrži nasilne metode protivljenja vlastima i zakonu, poput nasilnih napada na robovlasnike od strane Džona Brauna. O ovome će nešto više biti diskutovano u delu teksta koji se bavi konzistentnošću filozofije Henrika Dejvida Toroja.

Ipak, ako se opredelimo za analizu samog neplaćanja poreza, možemo tvrditi da se radi o javnom i nenasilnom aktu. Neplaćanje poreza je javan akt, jer pored same činjenice da za njega zna poreznik koji porez naplaćuje, činjenica da porez nije plaćen стоји u javnim dokumentima. Sam Toro je zbog neplaćanja poreza jednu noć proveo u zatvoru. Akt je i nenasilan, jer Toro nije praktikovao nasilje čak i kada je zbog kršenja zakona uhapšen. Takođe, akt je usmeren prema specifičnoj politici vlade. U skladu sa tim, za Toroov otpor oporezivanju možemo tvrditi da je akt građanske neposlušnosti kada se govori o nenasilnosti čina, njegovoj javnosti i njegovoj usmerenosti. Ukoliko primenimo Dvorkinovu tipologiju, daljim upoznavanjem sa Toroovim stavovima dobijamo argumene da Toroov čin svrstamo u prvu grupu, odnosno neposlušnost zasnovanu na ličnom integritetu.

O ciljnoj uslovjenosti akta, odnosno nameri da se sporna politika promeni samim aktom biće diskutovano u nastavku teksta.

3 KONTEKST ČINA GRAĐANSKE NEPOSLUŠNOSTI

Za analizu motivacionih faktora Toroove građanske neposlušnosti, poželjno je prethodno se osvrnuti na kontekst čina. Na ovaj način se može saznati više o spoljnim događajima i faktorima koji su Toroja naveli da otkaže poslušnost vlasti, kao i o razlogu zbog koga je to činio kroz odbijanje da plati porez.

Svoj odnos sa američkom vladom, Toro opisuje na sledeći način:

„Sa ovom američkom vladom ili sa njenim predstavnikom, vladom države Masačusets, dolazim u dodir, licem u lice, samo jednom

godišnje, preko poreznika. Jedino se na taj način sreće s vladom čovek u mom položaju, i ona mu tad jasno kaže – priznaj me.“ (Toro, 1997)

Jasno je da je intenzitet komunikacije između građanina i države u Americi devetnaestog veka bio drugačiji od današnjeg. Američka federalna vlada postojala je tek oko pedeset godina, što nije bio dovoljan period za širenje ingerencija. Mnogi državni projekti karakteristični za savremene Sjedinjene Američke Države nisu postojali, a poreski sistem je, u skladu sa nižim troškovima vlade bio jednostavniji. Ovo važi i za državnu upravu na nivou pojedinih federalnih država u okviru Sjedinjenih Američkih Država. Građani su bili manje vezani za vladu, koja se na federalnom nivou finansirala isključivo od carina, akciza i sličnih nameta, dok su se federalne jedinice finansirale iz malog broja poreza.

U Masačusetsu, gde je Toro živeo, postojalo je svega nekoliko vrsta poreza – poll tax, odnosno glavarina, za koji su se kriterijumu menjali vremenom, porez na imovinu i porez na puteve. S obzirom da je Toro posedovao samo malo imovine, plaćao je jedino glavarinu, koju je poreznik prikupljao jednom godišnje. Ovaj porez se naplaćivao uglavnom na gradskom i okružnom nivou i za vreme Toroovog odbijanja da plati porez, svega jednom je bio porez države Masačusets (Broderick, 1956).

Neplaćanje poreza u Toroovo vreme nije bio neuobičajen čin, iako nije uvek bio praktikovan zbog protesta protiv određene politike. Kada govorimo o politički ili filozofski motivisanom otporu oporezivanju, značajan je slučaj Bronsona Alkota (Bronson Alcott), abolicioniste iz Toroovog okruženja za koga se tvrdi da je inspirisao Toroa (Broderick, 1956).

Sam Toro, sa druge strane, živeo je veoma jednostavnim životom, provodeći većinu vremena u svom mestu i u porodičnoj kući. Kada se u obzir uzmu relativno ograničena uloga države i Toroov životni stil, moguće je osnovano tvrditi da je odbijanje plaćanja poreza bio skoro jedini način da se otkaže poslušnost državi i odbije učestvovanje u njenim spornim politikama. Za razumevanje ovog odnosa i Toroovog pogleda na pojedinca, društvo i državu, naročito je značajno delo „Valden“.

Kada se govorи o samim politikama, fokus Toroovog protesta je američka politika omogućavanja ropstva i politike njegovog širenja, koja je nešto kasnije kulminirala takozvanim Američko-mehsičkim ratom.

Sredinom devetnaestog veka u SAD su postojale i robovlasničke i „slobodne“ države. Dok su robovlasničke države dozvoljavale držanje robova i privredne aktivnosti zasnovane na radu robova, slobodne države često su predstavljale utočište za odbegle robeve, kao države u kojima ropstvo nije bilo dozvoljeno i u kojima je stanovništvo bilo naklonjenije ukidanju ropstva. Ipak, federalna vlada SAD je podržavala robovlasništvo, između ostalog zbog uticaja robovlasničke elite. Tako je kroz Zakon o odbeglim robovima („Fugitive Slave Act“) vraćanje odbeglih robova robovlasnicima bilo obavezno. Slobodne države su se trudile da izbegavaju ovaj zakon i na različite načine spreče povratak robova robovlasnicima, odnosno omoguće njihov ostanak na slobodnoj teritoriji. Robovlasnička elita je lobirala za pooštravanje zakona, tako da je 1850. godine donet novi zakon koji je dao veće ingenecije federalnoj vlasti, odnosno pooštrio kazne za federalne službenike koji bi prekršili pravilo o hapšenju i vraćanju odbeglih robova, čak i na teritoriji slobodnih država.

Država Masačusets bila je slobodna država, a sam Henri Dejvid Toro je još od mlađih dana bio povezan sa abolicionističkim krugovima, pre svega preko Ralfa Valdoa Emersona i njegovih prijatelja. Ova grupa intelektualaca i prosvetitelja, sledbenika izrazito individualističke i idealističke filozofije Transcedentalizma, bila je odlučno protiv politike ropstva i uzimala je aktivno učešće u pomaganju odbeglim robovima i protivljenju politici ropstva. Henri Salt, autor jedne biografije Henrika Dejvida Toroa, ističe uticaj Transcedentalista kao ključni faktor oblikovanja Toroovog karaktera i filozofije (Salt, 1896).

Transcedentalizam je svojevrstan intelektualni pokret koji je nastao u Americi početkom devetnaestog veka. Najveći protagonisti transcedentalističkih ideja bili su sa severoistočnog dela Sjedinjenih Američkih Država, a sam pokret je imao veliki uticaj na američku kulturu i intelektualnu klimu. Filozofski, pokret ima utemeljenje u razmišljanjima Immanuela

Kanta, a za njegov razvoj značajni su i Englezi Tomas Karlajl i Semjuel Tejlor Kolridž. Transcedentalizam je prepostavljao idealizam materijalizmu i posmatrao svako ljudsko biće kao ispoljenje čovečnosti zajedničke svim ljudima. Biti čovek znači biti rođen sa određenim moralnim imperativima koji se spoznaju introspekcijom (McElroy, 2005). Filozofija transcedentalista bila je individualistička, tako da je kolizija transcedentalista sa mnogim politikama vlasti bila sasvim razumljiva. Mesto u kome je živeo Toro, Konkord u Masačusetsu, bio je jedno od mesta okupljanja transcedentalista. Po preseljenju Ralfa Valdoa Emersona u Konkord, ovo mesto postaje jedan od centara pokreta koji sve aktivnije radi na primeni filozofskih principa u različitim sferama. Politički, ovo je, između ostalog, značilo uzdizanje pojedinca nasuprot moći države.

Prema nekim izvorima, Toro je više od svih transcedentalista iz Emersonovog kruga filozofiju prenosio u domen prakse. Njego akt, prema tome, može se smatrati primenom njegove filozofije, iako ga nisu podržali mnogi prijatelji iz Emersonovog društva (McElroy, 2005).

Henri Dejvid Toro je, dakle, od ranih dana sledio životnu filozofiju koja je bila u suprotnosti sa principima robovljenja. Sa druge strane, vlada SAD je podržavala ovu politiku, te je konflikt sa Henrijem Dejvidom Toroom bio izvestan. S obzirom da je Toro jedini kontakt sa vladom imao preko poreza, odbijanje plaćanja poreza je bio logičan metod za njega.

4 FILOZOFIJA KAO MOTIVACIONI FAKTOR

Iako se autori koji se bave ličnošću Henrika Dejvida Tora slažu oko njegovog antiautoritarnog stava i činjenice da se konzistentno protivio ropstvu, postoje određena neslaganja oko koherentnosti njegove filozofije i teze da je njegov akt neposredno proizašao iz jedne takve filozofije. Da bismo dođli do adekvatnog stava u prilog raspravi, potrebno je pokazati da:

1. „Kod Tora postoji koherentan pogled na pojedinca, društvo i državu
2. je čin neplaćanja poreza direktno uslovljen sleđenjem ove filozofije“ (Čekerevac, 2013)

Kako Alfred Tauber navodi u svojoj obimnoj studiji Toroove epistemologije i etike, Toro filozofiju smatra svojevrsnim vodičem i osnovom za pridodavanje vrednosti postupcima. Filozofija nije samo ljubav prema mudrosti ili znanju, niti apstraktno razmišljanje, već predstavlja osnovu ponašanja i vezana je za praksu. Ljubav prema mudrosti se pokazuje kroz postupanje u skladu sa njom. Moralnost se na ovaj način provlači kroz svaki aspekt postojanja, a saznavanje sveta i moralno rasuđivanje su povezani (Tauber, 2003).

Što se njegovog konkretnog stava prema vlasti Sjedinjenih Američkih Država tiče, on smatra da ona deluje u suprotnosti sa osnovnim načelima razuma i morala. Ovo predstavlja osnovu za njegovu građansku neposlušnost. Odnosno „Toro tvrdi da američka vlast predstavlja samo tradiciju skorašnjeg datuma koja svakog trenutka gubi svoj integritet, i nema snagu niti jednog čoveka, jer je svako može savijati po svojoj volji. Ona ne podstiče poduhvate, već ih zaobilazi, a svi uspesi do kojih se u Americi došlo, po Torou su proizvod osobina američkog naroda, a ne vlade, koja ne samo da često zaobilazi najvažnija pitanja, već predstavlja prepreku u njihovom rešavanju.“ (Čekerevac, 2013). Sa druge strane, Toro građane Sjedinjenih Američkih Država upozorava da su pasivni posmatrači koji se zadovoljavaju izmišljanjem izgovora za nepravedne postupke vlade, odnosno odsustvo sopstvenog suprotstavljanja vladi. Važna je i Toroova napomena da umesto poštovanja zakona treba gajiti osećaj pravde među građanima. Kolektiv ima savest samo ako je imaju građani pojedinačno, a savest nije moguće delegirati. Poštovanje zakona građane samo čini poslušnijim, ali ne i pravednijim, nekad stavljajući dobromamerne ljudi u službu nepravde.

Država i zakonodavci, po Toraou, nisu sposobni da sagledaju kakve su zaista institucije, jer se oni nalaze u okviru institucija.

Međutim, i pored sve kritike koju upućuje državi, Toro ne smatra da je nužno kritikovati i najmanje propuste koje država pravi. Ali kada država stane u službu nepravde i počne da služi nepravdi, građani su dužni da je u tome spreče.

Iako Toro nije bio autor koji se trudio da svetu predstavi celovit sistem, već je pre bio pojedinac koji je iznostio svoje stavove, analizom njegovih dela, poput „Valdena“, eseja „Građanska

neposlušnost“, „Život bez principa“, „Molba za kapetana Džona Brauna“ ili „Ropstvo u Masačusetsu“ moguće je uočiti određenu nit koja povezuje njegove stavove.

Osnovni stavovi koje izvlačimo iz analize Toroovih dela (Čekerevac, 2013) su:

1. Čovekovo delovanje treba da bude smisleno delovanje. Svaki akt treba evaluirati u odnosu na viša načela. Cilj i sredstva imaju vrednost koja se evaluira u odnosu na viša načela. Viša moralna načela su parametar evaluacije ljudskog delovanja
2. Pojedinac je osnova društva i države, i nadređen im je
3. Kvalitet i moralnost zakona, društva i države zavise od postupaka i ponašanja pojedinaca koji to društvo čine.
4. Pojedinac treba da bude odgovoran prema sebi i drugima, a ne prema državi. Društvo proizlazi iz sponane interakcije pojedinaca zasnovane na svesnom delovanju i funkcioniše „neprimetno“. Građanstvo nije svakodnevna preokupacija
5. Poboljšanje vlade i države nije moguće bez transformacije na individualnom nivou
6. Sila je opravdano sredstvo ukoliko se radi o borbi za slobodu, iako je sam Toro ne praktikuje

Postoje i stavovi koji izazivaju koherenciju Toroove filozofije. Autori koji kritikuju Toroovu koherenciju uglavnom to čine kroz tvrdnje da je Toroova podrška nasilnim metodama kapetana Džona Brauna, poznatog po napadima na robovlasnike, protivrečna njegovim drugim stavovima.

Vincent Buraneli (Buranelli, 1957) tvrdi da je Toroova podrška Džonu Braunu bila zasnovana na dve činjenice: da se Džon Braun vodio „višim načelima“ i da se u svojim stavovima slagao sa Toroom. Toroovo podržavanje nasilnog ponašanja koje je vodilo ubistvima, po Buraneliju, predstavlja njegovu nekonistentnost i afektivnost u ponašanju. Sa druge strane, Buraneli komentariše alternative koje nudi Toro kao previše nejasne i mistične.

Ipak, neke od premissa na kojima Buraneli zastupa svoje stavove, nisu nužno tačne. O moralnosti Toroovog odnosa prema nasilju se može diskutovati, ali ono nije nužno dokaz

njegove nekonistentnosti. Kao što je navedeno, Toro smatra da je upotreba nasilja u odbrani slobode opravdana, iako on sam ne želi da ga koristi. Toro ne tvrdi da je pacifista i u svojim delima navodi da bi mogao da zamisli situaciju u kojoj je primoran da se okrene nasilju. Nasilje je za Toroа dozvoljeno u odbrani života, imovine i slobode pojedinca. Podrška nasilnim metodama Džona Brauna, stoga, nije u kontradikciji sa Toroovim stavovima, već samo sa Toroovim ličnim metodama, jer se on sam uzdržava on nasilnog ponašanja.

Drugo pitanje na koje je potrebno dati odgovor je: da li Toroova neposlušnost proizilazi iz njegove filozofije?

Već smo objasnili da u Toroovoj filozofiji nije bilo mesta za politiku robovlasništva, kao i da je njegov kontakt sa državom koja je robovlasništvo podržavala bio ostvarivan gotovo isključivo preko poreznika. U obrađenoj literaturi Toroovo ponašanje se uglavnom ne karakteriše kao afektivno i uglavnom mu se pridodaje veza sa njegovom filozofijom. Sa druge strane, legitimno je postaviti pitanje na koji je to način porez, uglavnom namenjen finansiranju lokalnog budžeta u državi u kojoj robovlasništvo nije dozvoljeno, uopšte imao veze sa podrškom robovlasničkoj politici na nivou Sjedinjenih Američkih Država, odnosno, da li je porez kao takav služio finansiranju sporne politike.

Ako se zna da je porez koji je Toro odbijao da plati bio porez bio gradski ili okružni porez i da se za vreme Toroove neposlušnosti najviše jednom naplaćivao kao porez države Masačusets, kao i da je država Masačusets bila slobodna teritorija, na prvi pogled se može činiti da Toro čak ni preko poreza nije bio vezan za politiku vlade Sjedinjenih Američkih Država na federalnom nivou, a da svakako nije bio vezan za federalne države u kojima je ropstvo bilo dozvoljeno. Ipak, postoji nekoliko činjenica koje mogu da objasne zašto je Toro smatrao da ga porez vezuje za spornu politiku.

Iako je ropstvo u Masačusetsu bilo ukinuto krajem osamnaestog veka, Masačusets je pre ukidanja ropstva imao dugu tradiciju trgovine robovima. Ova tradicija datira iz perioda pre nastanka Sjedinjenih Američkih Država. Država Masačusets takođe nije bila ni u potpunosti odsečena od ostatka države. Federalni zakoni,

kao što je navedeno, predstavljali su jedan od mehaizama da se i slobodne savezne države uključe u podršku robovlasičkih režima, pre svega kroz obavezu vraćanja odbeglih robova. Navedeni zakoni su bili zasnovani na klauzuli američkog ustava, koja je kasnije, 1865. godine, ukinuta trinaestim amandmanom. Slobodne države su često izbegavale primenu ovih zakona, ali su i dalje bile povezane u određenu vrstu celine koja je podržavala robovlasištvo. Novac plaćen državi Masačusets kroz porez, na taj način je mogao da teoretski bude upotrebljen za vraćanje odbeglih robova robovlascima.

Pored ove vrste korišćenja novca za nelegitimne ciljeve, moguće je da je Toro u vidu imao i uticaj elite robovlasnika na politiku Sjedinjenih Američkih Država – na promenu zakona ili lobiranje za nove zakone i aktivnosti koje bi vodile daljim povlasticama za robovlasnike, zaštiti njihovih interesa ili širenju robovlasištva. Novac plaćen državi Masačusets je, isto tako, u određenim scenarijima mogao biti transferovan na federalni nivo ili korišćen za ostvarivanje ciljeva federalne vlade. Donošenje novog Zakona o odbeglim robovima 1850. godine, kao i dešavanja vezana za Republiku Teksas i rat sa Meksikom, potvrđila su uticaj robovlasičke elite na kreiranje politike na federalnom nivou.

Dakle, iako relativno lokalni, porez jeste na određeni način predstavlja vezu sa federalnom vladom i njenim spornim politikama. S obzirom da je za Toroa to bila jedina veza sa državom, možemo tvrditi da dokazivanjem veze poreza i sporne federalne politike objašnjavamo jedan deo veze između Toroove filozofije i metoda za koji se Toro opredelio.

5 CILJNA USLOVLJENOST TOROOVE GRAĐANSKE NEPOSLUŠNOSTI

Kao što je navedeno, za raspravu o Toroovoj građanskoj neposlušnosti značajna je i njena uslovijenost potencijalom čina za promenu politike koja je sporna. Odnosno, pitanje na koje treba dati odgovor je da li bi se Toro odlučio na građansku neposlušnost kroz otpor oporezivanju čak i kada bi znao da njegov akt neće voditi promeni politke od strane vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Postoji više citata koji govore u prilog tezi da Toro nije bio primarno orijentisan na promenu politike, već je pre svega postupao na osnovu savesti:

„*Nije čovekova dužnost da se posveti iskorenjivanju nekog, makar i najvećeg zla; mogu ga zaokupljati druge brige. No dužnost mu je da bar pere ruke od zla, a ako više o njemu ne misli, da ga i ne pomaže. Ako se posvećujem drugim poslovima i razmišljanjima, moram se najpre pobrinuti da bar to ne činim jašući na tuđoj grbači.*“ (Toro, 1997),

kao i:

“*Svoje odbijanje da platim porez ne zasnivam na nekom određenom paragrafu poreskog zakona. Želim jedino da ne budem lojalan državi, da se povučem i budem zaista daleko od nje. Neću, i kad bih mogao, da pratim svoj dolar na putu do kupovine čoveka ili puške kojom se ubija čovek – dolar je nevin – ali hoću da pratim posledice svoje lojalnosti.*“ (Toro, 1997).

Ako se uzmu u obzir navedeni elementi Toroove filozofije, kao i važnost koju je pridavao višim načelima, može se osnovano tvrditi da je njegovo ponašanje pre svega bilo vođeno višim načelima i usmereno prema izbegavanju učestvovanja u nepravdi.

Toro je, sa druge strane, i javno istupao protiv ropstva, pozivajući sugrađane na otpor robovlasištu i bio svestan potencijalnog efekta građanske neposlušnosti većeg broja građana na ukidanje politike podrške robovlasištu. Ovakav stav navodi na zaključak da je Toro definitivno bio svestan potencijalnog uticaja svog čina na promenu politike podrške robovlasičkom režimu:

„*Dobro znam, ako bi hiljadu, ako bi stotinu, ako bi deset ljudi koje bih mogao imenovati – ako bi samo deset poštenih ljudi – avaj, ako bi se jedan POŠTEN čovek u državi Masačusets, prestavši da drži robe, stvarno povukao iz tog ortakluka, i zbog toga bio stavljen u opštinski zatvor, to bi bilo ukidanje ropstva u Americi (...) No mi više volimo da pričamo o tome – da govorimo kako je to naša misija. Reforma ima mnoge listove u svojoj službi, a nijednog čoveka.*“ (Toro, 1997)

Pitanje na koje tražimo odgovor je, međutim, da li je ova vrsta motivacije ključna, odnosno da li je Toro primarno zainteresovan za "pranje ruku" od

politike sa kojom se ne slaže ili za promenu, odnosno ukidanje te politike. Ukoliko se analiziraju Toroova pisana dela, može se zaključiti da je Toro "za promenu sporne politike zainteresovan, ali na njoj ne insistira u onoj meri u kojoj insistira na moralnoj argumentaciji, „pranju ruku“, odnosno sopstvenom moralnom zdravlju i ograđivanju od onoga što smatra zlom. Kao što Toro jasno tvrdi u „Građanskoj neposlušnosti“, na prvom mestu je bitno ne potpomagati mašineriju koja se smatra nepoželjnom.“ (Čekerevac, 2013)

Još jedan argument u prilog tezi da je Toro pre svega postupao na osnovu savesti se može naći u činjenici da je njegov čin neposlušnosti hronološki smešten pre njegovih javnih istupanja protiv ropstva ili njegovih pisanih dela koji se time bave. Njegov prvi javni poziv na građansku neposlušnost, dokumentovan u eseju „Građanska neposlušnost“ dogodio se tek nekoliko godina kasnije.

I u Toroovoj filozofiji možemo naći argumente koji podupiru ovu tezu. Analizom Toroove filozofije zaključujemo da „za Toro suštinska promena politike predstavlja nešto do čega se dolazi posredno, promenom pogleda na svet ljudi koji čine društvo. Ako se za neki društveni cilj može tvrditi da je bio u fokusu Toroove delatnosti, to bi svakako bila inspiracija drugih ljudi da promene svoj pogled na svet.“ (Čekerevac, 2013)

Na osnovu ovih argumenata – eksplisitnih stavova iznetih u Toroovim pisanim delima, hronološkog rasporeda događaja i Toroove filozofije, možemo zaključiti da bi se Toro na svoj akt opredelio nezavisno od njegovog potencijala za promenu politike protiv koje je usmeren.

6 ZAKLJUČAK

Odbijanje plaćanja poreza u slučaju Henrika Dejvida Toro predstavlja akt građanske neposlušnosti, zbog svoje nenasilnosti, javnosti i usmerenosti prema određenoj odluci vlasti. Kao akt građanske neposlušnosti, možemo ga svrstati u delovanje na osnovu ličnog integriteta.

Upoznavanjem sa Toroovim stavovima moguće je doneti zaključke o postojanju veze između njih, odnosno povezati ih u neprotivrečnu celinu. Tačno je da se o moralnosti same filozofije može raspravljati dalje, ali se može tvrditi da u ovom slučaju ona predstavlja koherentnu celinu. Takođe je istinita tvrdnja da je akt određen filozofskim pogledima na svet, a da je određeni metod praktikovanja neposlušnosti bio najlogičniji za samog Toro.

Toroov akt nije primarno uslovjen sopstvenim potencijalnom za promenu sporne politike, već pre svega željom da se ne učestvuje u takvoj politici. Potencijal akta za promenu politike nije zanemaren, ali mu se ne pridaje primarni značaj od strane Toro.

7 WORKS CITED

- Broderick, J. C. (1956). Thoreau, Alcott and the Poll-Tax. *Studies in Philology*, 53(4), 612-626.
- Buranelli, V. (1957). The Case Against Thoreau. *Ethics*, 67(4), .
- Čekerevac, P. (2013). Neplaćanje poreza kao akt građanske neposlušnosti Henrika Dejvida Toro.
- Herr, W. A. (1974). Thoreau: a Civil Disobedient? *Ethics*, 85(1), , 87-91.
- Ketcham, R. L. (1956). Some Thoughts on Buranelli's Case Against Thoreau. *Ethics*, 69(3), .
- McElroy, W. (2005). Retrieved from The Future of Freedom Foundation: <http://www.fff.org/freedom/fd0504e.asp>
- Pavićević, V. (2009). Građanska neposlušnost u savremenoj političkoj teoriji. *Godišnjak FPN*.
- Rosenblum, N. L. (1996). *Thoreau: Political Writings*. Cambridge University Press.
- Salt, H. S. (1896). *Life of Henry David Thoreau*.
- Tauber, A. (2003). *Henry David Thoreau and the Moral Agency of Knowing*.
- Toro, H. D. (1997). *O dužnosti građanina da bude neposlušan i drugi eseji*. Global Book.

Received for publication: 23.07.2013
Revision received: 25.09.2013
Accepted for publication: 21.10.2013

How to cite this article?

Style – APA Sixth Edition:

Čekerevac, P. (2014, 01 15). Motivacioni faktori čina građanske neposlušnosti – Slučaj Henrika Dejvida Toroja. (Z. Čekerevac, Ed.) *FBIM Transactions*, 2(1), 129-137.
doi:10.12709/fbim.02.02.01.13

Style – Chicago Fifteenth Edition

Čekerevac, Petar. "Motivacioni faktori čina građanske neposlušnosti – Slučaj Henrika Dejvida Toroja." Edited by Zoran Čekerevac. *FBIM Transactions* (MESTE) 2, no. 1 (01 2014): 129-137.

Style – GOST Name Sort:

Čekerevac Petar Motivacioni faktori čina građanske neposlušnosti – Slučaj Henrika Dejvida Toroja [Journal] = Motivacioni faktori čina građanske neposlušnosti // FBIM Transactions / ed. Čekerevac Zoran. - Beograd : MESTE, 01 15, 2014. - 1 : Vol. 2. - pp. 129-137. - ISSN 2334-704X (Online); ISSN 2334-718X.

Style – Harvard Anglia:

Čekerevac, P., 2014. Motivacioni faktori čina građanske neposlušnosti – Slučaj Henrika Dejvida Toroja. *FBIM Transactions*, 15 01, 2(1), pp. 129-137.

Style – ISO 690 Numerical Reference:

Motivacioni faktori čina građanske neposlušnosti – Slučaj Henrika Dejvida Toroja. **Čekerevac, Petar.** [ed.] Zoran Čekerevac. 1, Beograd : MESTE, 01 15, 2014, FBIM Transactions, Vol. 2, pp. 129-137. ISSN 2334-704X (Online); ISSN 2334-718X.